

SEBŐK Marcell

Ambrosius Sebestyén levele Forgách Imrének (1597)

A levelet a Magyar Tudományos Akadémia Kézirattárában található Veress Endre hagyatékban leltem meg, az eredeti példány pedig jelenleg Pozsonyban van, a Révay család levéltárában.¹

Ambrosius (Lám) Sebestyén, késmárki humanista 1597-ben immáron 14 éve volt késmárki elsőpap a levélben kiemelt tisztelettel megemlített Thököly Sebestyén patronátusa alatt.² A legújabb kutatások eredményeként világosan kirajzolódik, hogy Ambrosius tevékenysége nemcsak a lutheránusokkal szemben folytatott hitvitákban merült ki.³ Egyfelől, levelezésben állt az európai humanisták jeleseivel (Johann Jacob Grynaeus, Hugo Blotius, Théodor de Bèze, Jacobus Monavius, Martin Bachacek, Karel Zerotin, Szenci Molnár Albert etc.),⁴ másrészt a szepességi későhumanista kör vezetője volt. Számos művet adott ki, és a felsőmagyarországi szellemi élet egyik központi személyiségének számított az 1500-as évek végén.⁵

¹ Magyar Tudományos Akadémia Kézirattára, Veress Endre hagyaték, MS 434/4. A levél eredeti példányáról készült fénymásolat Szabó András jóvoltából került hozzám, akinek ezúton köszönöm segítségét. Pozsonyi jelzete: Slovensky Nacionálny Archiv, Bratislava, Révay család levéltára, Levelezés, VII. 90—92.

² Ambrosius 1583-tól volt késmárki elsőpap, előtte 1575-től 1577-ig a wittenbergi egyetem hallgatója, hazatérése után Késmárkon rektor, majd 1580 és 1583 között Eperjesen működött, mint elsőpap.

³ Szemben a szakirodalom régi megállapításaival. Lásd pl. ZOVÁNYI Jenő: Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon. Bp., 1977. 24.; RÁTH György: A felsőmagyarországi kryptokálvinizmus hitvitázó irodalmáról. Irodalomtörténeti Közlemények, 1892. 310—324.; uő: Horváth Gergely és Lám (Ambrosius) Sebestyén hitvitája. ItK 1894. 150—167., 299—319., 412—427.; SZINNYEI József: Magyar írók élete és munkái. Bp., 1984. I. 144.

⁴ A Grynaeus levelezést SZABÓ András adta ki: Johann Jacob Grynaeus magyar kapcsolatai. Szeged, 1989. /Adattár XVI—XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez. 22./ (a továbbiakban: ADATTÁR 22.); a Blotius levelezést most rendezik sajtó alá; a Monavius-levelezés nincs meg; a Théodor de Bèze-el folytatott levelezés jelenleg Bernben van; Martin Bachaceknek 1595. december 9-én írt levelet Ambrosius, ez a levél csakúgy, mint a Szenci Molnár Alberttel kapcsolatos levelek is a DÉZSI Lajos által kiadott Szenci Molnár Albert Naplója, levelezése és irományai. Bp., 1898. című kötetben (a továbbiakban: DÉZSI 1898.) található.

⁵ Szenci Molnárnak Ambrosiusnál tett látogatása olyannyira emlékezetes maradt számára, hogy 1604-ben megjelent latin-magyar, magyar-latin szótárának ajánlásában is megemlékezett erről: „*Tu enim me cum annis superioribus patriam inviserem, in arce tua cum Re-*

Forgách Imre 1597 őszén ideje legnagyobb részét már Komjátiban töltötte, ahová Trencsénből vonult vissza, miután átadta a várat Illésházy Istvánnak.⁶ Ambrosius leveléből kiderül, hogy egy morvaországi látogatásából hazatérőben már írt a késmárki papnak, aki Forgách levelét nagy becsben tartotta. Ambrosius levele végén megemlíti Csanádi Jánosnak, Forgách wittenbergi alumnusának nevét. Csanádi 1584. december 12-én lett a magyar coetus tagja és december 22-én iratkozott be az egyetemre. Verssel szerepelt az 1587-ben Forgách által kezdeményezett, és Petrus Albinus wittenbergi professzor által kiadott Zrínyi-alumban. 1587. június 6-tól 1588. január 25-ig volt a coetus-seniora, és haza indulása előtt, a hagyományoknak megfelelően őt is kiadvánnyal búcsúztatta a wittenbergi magyar közösség.⁷ Ennek a munkának a versírói között szerepelt Cibrédi Mihály, aki szintén Forgách alumna volt, illetve Forgách Mihály, Máriássy Zsigmond, Péchy Zsigmond és Krakkai Demeter.

Forgách Mihály báró nevét (Forgách Simon fia, Forgách Ferenc esztergomi érsek testvére és Forgách Imre unokaöccse) a 16. század végi neosztocista kör képviselői között ismerhettük meg. Ambrosius levelének utóiratában említi őt, mint akinek levelét a nagybátyjához írt levéllel együtt továbbította.⁸

Máriássy Zsigmond egyetemi tanulmányai után lett Ambrosius körének jeles képviselője és támogatója. Ambrosius számos Grynaeushoz írt levelében említette meg őt, mint baráti körük oszlopos tagját.⁹ Máriássy élete utolsó részében is jelentős mecénási tevékenységet fejtett ki, elég, ha csak a Szenci Molnár Albertnek nyújtott folyamatos támogatásra gondolunk.¹⁰

verendo viro D. Sebastiano Ambrosio Ecclesiaste Kesmarcensi honorifice excepisti et per Biduum elementer ac liberaliter tractavisti." Az Ambrosius-kör kiadványai: Jacobus Monavius látogatása tiszteletére: *Carmina gratulatoria ...* Görlitz, 1591. RMK III. 813.; Johann Kraus feleségének halálára: Görlitz, 1595. RMK III. 854.

⁶ Forgách Imre életére vonatkozóan lásd: SZABÓ András bevezetőjét a *De Sigetho Hungariae Propugnaculo*. (Zrínyi-album), Wittenberg, 1587. Bp., 1987. reprint kiadványában; Bártfai SZABÓ László: A Hunt-Paznan nemzetségbeli Forgách család története. Esztergom, 1910.

⁷ RMK III. 779.

⁸ KLANICZAY Tibor, A magyar későreneszánsz problémái (Sztocizmus és manierizmus). = K. T., Reneszánsz és barokk. Bp., 1961. 303—340.

⁹ Ambrosius levele Grynaeusnak, Késmárk, 1594. február 10. vagy 1596. január 24.: ADATTÁR 22. 31—32. és 37—39.

¹⁰ Szenci Molnár Albert naplója: „1613. Octobris 27. (Szinyei Kristóf) szolgáljával kísértetöt Harasztra Máriási Sigmund uramhoz. Octobris 29. Sigmund uram szekerin vitt Markus-

Péchy Zsigmond strasbourgi, majd wittenbergi tanulmányai után a Szepesi Kamara tanácsosa, később elnöke lett. Krakkai Demeter 1586-ig Sárospatakon tanult Thoraconymus Mátyás (Ambrosius elődje volt a késmárki rektori hivatalban, 1571-től 1578-ig) és Fegyverneki Izsák irányítása mellett. Ezután Forgách Mihály nevelője lett, akit végigkísért európai peregrinációján. Hazatérése után 1593-tól 1598-ban bekövetkezett haláláig a sárospataki iskola rektora volt. Ebben az időszakban írta meg üdvözlőversét Tolnai Fabricius Tamás *Modesta et Christiana disceptatio ...* című munkájához, amiről Ambrosius is szól Forgách Imréhez írott levelében.

Tolnai Fabricius Tamás Fegyverneki Izsákkal együtt iratkozott be a wittenbergi egyetemre (1581. október 25.), és ugyanazon a napon lettek mindketten a magyar coetus tagjai. 1584–85-ben a testület seniora volt, hazatérése után pedig, 1586-ban az eperjesi iskola rektoraként működött. A levélből is kitűnik, hogy a Thököly Sebestyén udvarában eltöltött évek után, ahol udvari prédikátor volt, Sárospatakon lett elsőpap, egészen haláláig (1595–1599). Ambrosius híradása szerint Tolnai nagybeteg volt (ob nervorum contractionem colicos dolores consecutam), mikor említett művét írta, még a kezét sem tudta használni, diktálnia kellett a szöveget. Ez a munka az Ambrosius és a nagyőri Horváth-Stansith Gergely között támadt hitvitába szólt bele, Ambrosius oldalán.¹¹ Erre válaszolt a levélben is felemlített Elias Láni, *Scutum libertatis Christianae* című nyomtatványával, aki írása megjelenésének évében, 1595-ben lett a nagyőri iskola tanára.¹² Ekkor Láni patrónusa, Horváth már halott volt („*Antagonista meus mortuus*”),¹³ de a levél tanúsága szerint az Ambrosiusnak mintegy posthumus küldött lutheránus vitairat számos helyen támadta a késmárki papot, „beleharapott”, pedig a halottak tudvalevőleg nem harapnak („*tamen alias mortui non dicantur mordere*”). Ambrosius a Tolnai Fabricius és Láni között lefolyt vitáról egy 216 oldal terjedelmű, kéziratban maradt, ismeretlen munkájában is megemléke-

falvára, adott két aranyat.” (DÉZSI 1898. 61.) Szenci Molnár 1617-ben megjelent *Postilla Sculetica* című művének ajánlólevelében megemlíti mindazon látogatóit, akiket már 1615-ben felkeresett, többek között „*Máriási Sigmond és Máriási Pál Márkusfalván, ...*” (DÉZSI 1898. 70.)

¹¹ Tolnai munkája: *Modesta et christiana disceptatio ...* Vizsoly, 1594. RMNy 756.

¹² RMNy 760.

¹³ Horváth Gergely 1597. január 4-én halt meg. Ambrosius levelezéseiben előszeretettel nevezte *Antagonista meus*-nak.

zik, melyben a kryptokálvinista irányzatnak megfelelő érvekkel támadta a „lutheránus bálványimádást.”¹⁴

Ambrosius Tolnai Fabriciuson keresztül is kapcsolódott Szenci Molnár Alberthez. Tolnai 1598. július 1-én 50 Ft segílyt küldött Szencinek Ambrosiusal.¹⁵ Ambrosius 1599. július 10-én már Tolnai haláláról értesítette Molnár Albertet, akinek naplójában számos feljegyzés maradt arról, hogy az 1600-as év folyamán, Ambrosius halálának évében sokszor megfordult a késmárki elsőpap házában.¹⁶ Szenci korábban, 1592. június 28-án Strasbourgban találkozott Bánffy Ferencsel és nevelőjével Baranyai Decsi Jánossal, nevüket azért kell is megemlíteni, mert Clementides Mihály, az 1590-es évek során lőcsei rektor, majd tanácsos, az ő kezükbe tette le az Ambrosius és Grynaeus közötti levelezés intézését.¹⁷ Bánffy és Baranyai Decsi Forgách Mihályék érkezése előtt egy héttel, 1587. július 26-án lettek a wittenbergi magyar coetus tagjai, és részvételük a közösség szellemi életében a coetus talán legvirágzóbb időszakára esett.

Visszaérkezve a Forgáchokhoz feltétlenül meg kell említeni, hogy Forgách Mihály itáliai peregrinációjából hazatérőben, 1592-ben nagybátyjának, Forgách Imrének trencsényi várában vendégeskedett, ahol feltehetőleg Révay Péterrel és Rimay Jánossal is találkozott.¹⁸ Itt alapították meg akadémiájukat, és a Strasbourgból hazatérő Révay erre az alkalomra magával hozta Justus Lipsius *Epistolarum selectarum centuriae duae* című munkáját, melyben megtalálhatták Lipsius Leidenből írott válaszát Forgách Mihálynak Witten-

¹⁴ A kéziratos mű jelenleg az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában található, jelzete: Oct. Lat. 531.

¹⁵ Tolnai Fabricius Tamás levele Szenci Molnár Albertnek 1598. július 1. „*Mitto autem ad dominum Sebastianum pastorem ecclesiae Kesmarczensis, ut eos in monetas aureas communitatos, si quando et quidem quam primum generoso domini baroni Teökelio sumptus mittentur, simul ad te transmittat.*” illetve Ambrosius levele Szenci Molnár Alberthez, Késmárk, 1598. augusztus 12. és 1599. július 10. (DÉZSI 1898. 105., 106–110.)

¹⁶ 1600. január 3., február 11., szeptember 11. (DÉZSI 1898. 27., 29–30.)

¹⁷ Ambrosius levele Grynaeusnak, Késmárk, 1590. augusztus 2. „*... se tamen rationem monstrasse, qua, si quid respondere velles, commode huc pervenire queat, opera Johannis Deczii Praeceptoris Generosi comitis Bamfii in Argentoratensi Academia nunc viventis.*” (ADATTÁR 22. 19.)

¹⁸ A találkozóról ír KLANICZAY Tibor, Az akadémiai mozgalom és Magyarország a reneszánsz korában. = K. T.: Pallas magyar ivadéka. Bp., 1985. 9–32. Klaniczay feltevése az akadémia alapításáról sajnos ezzel a levéllel sem igazolható.

bergben megfogalmazott levelére.¹⁹ Rimay János ekkor, 1592. augusztus 20-án Trencsén várából írta Lipsiusához híressé lett levelét, melyet a magyarországi Lipsius-recepció első időszakáról szóló dokumentumnak tekintettek.²⁰

Ugyanezen a napon írta meg levelét Hugo Blotius, a bécsi Királyi Könyvtár vezetője Ambrosius Sebestyénnek, akivel akkor már második éve levelezésben állt.²¹

Ambrosius Forgách Imréhez intézett levelében rövid történeti fejtegetésben szól a Magyar Királyság állapotáról, megjegyezve, hogy akikre az ország vezetése van bízva saját pusztulásukba rohannak és másokat is romlásba visznek. Saját dolgairól szólván felemlíti házának leégését, amiről már a Grynaeussal és Blotiuussal folytatott levelezésében is részletesen írt.²² Sajnos ebben a levélben sem derül ki, hogy házának pusztulása szándékos gyújtogatás eredménye volt-e, vagy inkább a korban nagyon gyakori tűzvészek martaléka lett otthona.

Ambrosius levele Forgách Imréhez sok új információval szolgál: egyfelől bemutatja, hogy az Ambrosius nevével fémjelzett szepességi humanista csoport és a Forgáchék körül szerveződött újsztoikus csoport állandó kapcsolatban volt egymással. Ez a felismerés új dimenzióba helyezi a Lipsius-recepció kérdését is, amire vonatkozóan néhány évvel ezelőtt már más ada-

¹⁹ Révay Péter Justus Lipsiusnak szóló levelében ír arról, hogy „nemzetes Rimay János úr, lelki jóbarátom minapában nátam járt, egy alkalommal könyvtárszobámba lépve (...) egyenként felütötte könyveimet, leveleid gyűjteményére bukkant” Lipsius első levélgyűjteménye *Epistolarum selectarum centuria prima*. Antverpiae, 1586. címmel látott napvilágot, a második száz levél 1590-ben jelent meg. Forgách Mihály 1588. november 14-én írta levelét Lipsiusnak. (Forgách Mihály és Justus Lipsius levélváltása. Szerk. KLANICZAY Tibor. Bp., 1970. /Studium./

²⁰ Rimay János összes művei. Összeáll. ECKHARDT Sándor, Bp., 1955. 122. Rimay ebben a levelében így ír Forgách Imréről: „Nagyságos Forgács Imre úr, Trencsén megye grófja, aransarkantyús lovag és a császár öfelsége tanácsosa, s azonfelül házassága révén a száz fejedelmek rokona, a Múzsák legnagyobb mecénása, tudománnyal és életével kiváló férfitű.”

²¹ Ambrosius kezdeményezte a levelezést, az első levelet 1591. december 21-én írta Blotiusnak, Késmárkról.

²² Ambrosius levele Grynaeushoz, Késmárk, 1598. február 27.: „... malo ea apud me continere, quam committere, ut ex molestia, quae tibi a me eccideret, mea mihi quodammodo duplicaretur.” (ADATTÁR 22. 42.); Ambrosius levele Hugo Blotiushoz, Késmárk, 1598. szeptember 18. „Res mea privatae, quae aliquandiu admodum afflictae fuerunt (nam superiore anno media et postica aedium mearum paternarum pars incendio periit, et paulo post alia non levior calamitas domui meae illata est)”

lékok is felmerültek.²³ A fentebb vázolt személyi összefüggések meggyőzően bizonyítják, hogy a 16. század utolsó felében tevékenykedő magyar humanisták és patrónusaik tudtak egymásról, kapcsolattartásuk folyamatos volt, és ezen túl a bizonyos tudós csoportok kiemelkedő személyiségei kivétel nélkül tagjai voltak az európai humanista *Respublica Litteraria*-nak.

Érdemes még megjegyezni, hogy Ambrosius Sebestyén (többek között) ugyanazon a Jean Aubryn keresztül bonyolította le Németországba és Svájcba irányuló levelezését, aki folyamatosan informálta és könyvekkel látta el a németújvári Batthyány Boldizsárt, aki szintén levelezett Hugo Blotiussal. Ez utóbbi pedig az 1586-os évben számos levelet váltott Forgách Imrével.

²³ Ambrosius levele Máriássy Zsigmondhoz, Késmárk 1595. Közzétette SZABÓ András. = *Collectanea Tiburtiana. Tanulmányok Klaniczay Tibor tiszteletére.* Szerk. GALAVICS Géza, HERNER János, KESERŰ Bálint. Szeged, 1990. /Adattár XVI—XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez. 10./ 225—229.

Ambrosius Sebestyén levele Forgách Imrének, 1597. szeptember 17.

Kívül: Illustri et Magnifico Domino, Domino Emerico Forgach, Baroni de Gymes, Equiti aurato etc. Domino et Patrono omnibus Christianae pietatis officiis summe observandissimo.

Salutem Semper equidem, Illustris et Magnifice Domine, domine et patrono omnibus Christianae pietatis officiis mihi ex animo summe observande, ita ut debui, vehementer gratam habui eximiam Illustris Magnificentiae Tuae erga me benevolentiam supra quam optare unquam potuissem multis modis declaratam. Jam vero, ut eam magis quam unquam antea exosculer, faciunt literae in ipso articulo migrationis, vel reversionis potius e Moravica velut peregrinatione in patrium solum ad me datae. Tali enim tempore si Illustris Magnificentia Tua nunciata duntaxat per Philosophum nostrum salute nostri memoriam se retinere ostendisset; pro magno id beneficio, et merito quidem atque optimo iure, ducere debuisssem. Quod autem Illustris Magnificentia Tua in tanta molestissimarum curarum mole tantum sibi temporis sumere non dedignata est, ut literis et stylo et animo prolixis me compellaret; id tanti apud me est, ut, quibus verbis tam constantem et perpetuam erga me voluntatem pro dignitate praedicare debeam, plane non inveniam. Iam, si quid vota valerent, ex animo optarem, ut quam mihi eae ipsae Illustris Magnificentiae Tuae literae studio ac benevolentia gratae fuerunt, tam et argumento iucundae esse potuissent. Cum autem id non permittant tum rei familiaris incommoda, quae a crebra domicilii permutatione abesse non possunt, tum mala publica, de quibus Illustris Magnificentia Tua scribit: utrorumque mentio sic injucunda mihi accidit, ut simul tamen et pietatem Illustris Magnificentiae Tuae, et gravissimi iudicii dexteritatem in ipsis malis pulcre elucescentem haud difficulter animadverterem, et sic a concepta molestia animum quoquomodo abducerem. An non enim apud omnes recte judicantes hoc clarissimum verae pietatis argumentum esse potest, quod Illustris Magnificentia Tua, ad exemplum Psaltis, qui elegit frequentare limen in domo Dei sui, magis, quam habitare in tentoriis improbitatis; spretis mundi odiis, neglectis etiam honoribus ac divitiis, Christum Anti-Christo, Ecclesiam numero exiguam, multisque persecutionibus obnoxiam, malignantium synagogae multitudine frequenti, et opibus ac potentia florenti ingenti animo praetulit, et hanc

potissimum(!) ob causam reditum in patriam exoptavit, ut apparere possit coram Domino inter fratres notosque suos? Hic quid aliud faciam, quam ut votis Illustris Magnificentiae Tuae mea adjungens ex animo precer, ut quod opus perennis ille omnis boni fons et autor Deus in Illustri Magnificentia Tua coepit, benigne confirmet ac perficiat propter templum sanctum suum?

Similiter ad iudicii dexteritatem quod attinet, e collatione eorum, quae iam hic et alibi in rebus politicis fiunt, cum iis, de quibus Illustris Magnificentia Tua ineunte hujus anni vere ad me perscripsit: satis apparet Illustrem Magnificentiam Tuam mira quadam sagacitate longe ante praevidisse et denunciassse ea, quae nunc non modo oculis videre, sed ipsis pene manibus palpare possunt, qui non penitus omni sensu destituti sunt. Hic si evagari longius animus mihi esset, inter alias florentissimi quondam, jam vero afflictissimi regni Hungariae calamitates etiam hanc justissime deplorarem: quod, qui communi saluti ex officio consulere deberent, sanis consiliis locum non dant, sed errore quodam mentis in suam ipsimet perniciem ruunt, et alios una secum in ruinam pertrahunt: quod fati urgentibus, et rebus ad magnam aliquam mutationem inclinatis plerunque fieri solere omnium aetatum historiae abunde testantur. Sed, quia querelis nihil proficitur; quod unum reliquum est, convertamus et hic nos ad vota; Deumque precemur, ut oblitus peccatorum nostrorum, quibus multo graviora commeriti sumus, memor autem misericordiae, quae a seculo est, inter ruentium regnorum et imperiorum fragores colligat, protegat et conservet sibi agmen, a quo vere agnoscatur, invocetur et celebretur tum in hac mortali vita, tum in omni aeternitate. Et de his hactenus.

Dominus Thomas Fabricius, de quo Illustris Magnificentia Tua certior fieri cupit, postquam per annos aliquot in aula Magnifici Domini, domini Sebastini Theokeolii verum verbum Dei fideliter docuisset, ad gubernationem Ecclesiae Patakinae vocatus, jam supra biennium non satis recte valet, et nominatim ob nervorum contractionem colicos dolores consecutam manibus ad pingendas literas uti non potest. Nihilo-minus in ipso morbo Amanuensi excipiendam dictavit Defensionem disceptationis suae de idolorum vanitate, contra scriptum, quod communis orthodoxorum omnium, dum vixit adversarius, sub titulo Scuti libertatis Christianae abusus ad eam rem nomine cujusdam Eliae Lanii illi opposuerat. Ea ipsa Defensio quam primum prodierit, ut Illustris Magnificentia Tua exemplum ejus accipiat mihi curae erit. Et quia in communis Adversarii mentionem incidi, hoc etiam adjicere libet, superiore hebdomade a provisoro Neerensi ad me

missum esse scriptum sub POSTHUMI titulo evulgatum, in quo Antagonista meus mortuus non modo famam et existimationem meam honestam, sed et coelestis doctrinae veritatem arrodens in Theatrum producit, cum tamen alias mortui non dicantur mordere. Verum, Deo vitam et vires mihi tribuente, non cum mortuo quidem litigabo, sed ostendam tamen, non habere qui ipsius partes tuentur, ullam idoneam causam tam thrasonice triumphandi, ac si veritas penitus prostrata esset. Quod Illustris Magnificentia Tua compatitur calamitati meae domesticae, ob paternae domus meae exustionem, inter alia favoris ac benevolentiae Illustris Magnificentiae Tuae erga me indicia refero. Sed credat mihi hoc velim Illustris Magnificentia Tua, multo majorem mihi molestiam creari dum animo meo jam ultra semestre nunquam non observatur commune totius hujus meae patriae incendium e parva admodum scintilla ortum, cum videlicet cuidam, qui post resignatum Iudicis officium de peculata accusatus fuerat, literas de negotii illius compositione sub publico civitatis nomine et sigillo testantes, Magnificus Dominus efflagitasset, cives autem ea forma, qua efflagitabantur, dare recusassent, unde postea multa alia, ut plerumque (!) error errorem parit, sunt subsequuta, e quibus et hoc est, quod Iudex cum primario quodam Senatore, Tribunus item plebis cum duobus suae sedis assessoribus et quodam literato cive in decimam jam hebdomadam in satis arcta custodia in arce detinentur. In hanc litem ne ullo modo implicarer summo studio hactenus operam dedi, et ne deinceps id fiat, quantum omnino licebit evitare conabor, interea Deum oraturus, ut, cum in omnium hominum corda in suis manibus habeat, et superiorem Magistratum ad paternam erga subditos benignitatem, et subditos ad filialem subjectionem inclinet et efficiat, ut sublata omni contentionum materia aurea pax et tranquillitas huic meae patriae restituatur.

Iam quia Illustrem Magnificentiam Tuam aliis gravioribus occupationibus distentam nimis diu detinui, ejus rei ut venia mihi benigne detur magnopere oro: et, quod reliquum est, Illustrem Magnificentiam Tuam cum suis omnibus cupio rectissime valere et sustentari divinitus in multiplicibus aerumnis, quibus humanas vires haud pares esse res ipsa decet, ut iis superatis Illustris Magnificentia Tua etiam in hac vita praemiis virtute sua dignis frui possit. Idem et alii optant, apud quos Illustris Magnificentiae Vestrae nomen et memoria in precio est, e quibus unicum nomino Johannem Czanadium, Illustris Magnificentiae Vestrae quondam in Germanica peregrinatione alumnum, qui literis non ita pridem ad me datis gratam se memoriam beneficiorum ab Illustri Magnificentia Tua acceptorum retinere semperque reten-

turum esse prolixè testatus est. Iterum atque iterum valeat Illustris Magnificèntia Tua.

E civitate Keismarck 17 Septembris 1597.

Illustris Magnificèntiae Tuæ

omnibus Christianæ pietatis

—officiis ac studiis addictissimus

Sebastian Ambrosius

P.S.

Quia Illustri Magnificèntiae Tuæ haud-dubie notæ erunt rationes, quibus adjunctus fasciculus ad ejusdem e fratre nepotem Dominum Michaelem recte pervenire possit, ejus rei ut curam non gravate in se recipiat, quanto possum studio etiam atque etiam oro.

Zusammenfassung

Marcell SEBŐK: Sebastian Ambrosius' Brief an Imre Forgách (1598)

Der humanistisch gebildete Sebastian (Lam) Ambrosius war unter dem Patronat des neuen Barons Sebastian Thököly in Késmárk (heute Kezmarok in der Slowakei) als erster Prediger tätig. Er stand in Briefwechsel mit den führenden Späthumanisten der Zeit, unter anderen mit Johann Jacob Grynaeus, Hugo Blotius, Théodor de Bèze, Jacobus Monavius etc. Die moderne (internationale) Humanismusforschung ist schon in der Lage, seine Tätigkeit in neuer Sicht darzustellen. Seine Briefe an die Gelehrten wurden teils schon veröffentlicht, die übrigen werden aufgearbeitet und in Druck gegeben. Der diesmal veröffentlichte Brief an Imre Forgach (Onkel des Lipsius-Anhängers Mihály Forgach) zeigt das gemeinsame Interesse von Gelehrtenkreisen in Oberungarn: Der Späthumanist Ambrosius hatte rege Kontakte mit den Neostoikern in Trencsén (heute Trencin). Die in dem Brief erwähnten Persönlichkeiten werden in dem Aufsatz gründlich behandelt.